

VERSENYKÉPESSÉG A VIDÉKI TÁRSADALOMBAN

Vidék és társadalom. DOMUS csoportos kutatási programok

Szerkesztette: Bodó Julianna.

KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja,

Státus Kiadó 2019, 193 oldal

A kötet a székelyföldi DOMUS csoportos kutatások¹ eredményeit mutatja be. A kiadványba foglalt hét csoportos program anyaga tíz szerző tapasztalatait, interjúorozatait, elemzéseit, műhelybeszélgetéseit, előadásait foglalja össze. Tematikus körképet kínál a vizsgált vidéki térség olyan társadalmi folyamatairól, amelyek szorosan összefüggnek a fenntarthatósággal, a versenyképességgel valamint azoknak az identitás-struktúráknak az alakulásával, amelyek a vizsgált térségnek a társadalomtörténetét alakították és jelenét is nagymértékben meghatározzák. A kutatások címszavai is sokatmondók: önkormányzatok versenyképessége, lokális identitás, társadalmi kohézió, munkaerőpiaci integráció, helyi fejlesztés és innováció, lokális elitok – mind olyan problémák és jelenségek, amelyek foglalkoztatják a székelyföldi lakosságot és a kutatókat egyaránt, ugyanakkor jelzik, hogy a térségi társadalomra irányuló kihívások, az ezekre adott térségi válaszok elemzési igénye áll mindegyik program mögött.

A kötet előszavának megfogalmazója, Biró A. Zoltán szerint „*a DOMUS csoportos program keretében kialakítható informális szakmai együttműködési modell (...) jóval több volt, mint szűk értelemben vett kutatástámogatás. Keretet, lehetőséget kínált olyan térségi szakmai munka megszerveződésére, kivitelezésére és térségi pozicionálására, amelyre térségi kontextusban nincsen lehetőség.*” Ugyanakkor ennek a támogatási formának sajátos térségi funkciót adott a kutatómunka szerveződési

¹ A DOMUS a Magyar Tudományos Akadémia kutatástámogatási programja. A csoportos forma a támogatás térségi hasznosulásának sajátos formájához vezethet, hiszen a közös kutatási téma keresése, az elemzési szempontok és módszerek összehangolása, az együttműködés formáinak a kialakítása, a közös szakmai eredmény megfogalmazása sajátos intézménypótló szerepet tölt be. Külön előnyt jelent, hogy a DOMUS program lehetővé teszi a témaválasztás szabadságát.

modellje és a kompetencia termelődés módja, valamint a munkavégzés és a szakmai eredmény térségi integrációs lehetősége.

Az első bemutatott kutatás az *önkormányzatok versenyképességét vizsgálja a székelyföldi térségben*, egész pontosan Hargita megyében. A kutatás kiindulópontja az volt, hogy a székelyföldi önkormányzatok a romániai jogszabályokban előírt hivatali feladatok mellett meg kell feleljenek a sajátos, a térség rurális, periferikus és kisebbségi adottságaihoz kapcsolódó feladatoknak is. Azt vizsgálták, hogy a térségi önkormányzatok működése mennyiben felel meg a kötelező feladatok teljesítése, a modernizáció és a versenyképesség által indokolt témakörök és feladatok elvárásainak. A kutatás összefoglalójában a szerzők tézisszerűen közlik a kutatási program legfontosabb tapasztalatait, és javaslatokat is megfogalmaznak: a tanulmány eredményei egyértelműen arra utalnak, hogy a vizsgált térség önkormányzatai egyfelől jelentős potenciállal, másfelől sok fontos, bár nem rendszerszerű és efemer kezdeményezéssel rendelkeznek a modernizációs folyamat és a versenyképesség fokozása tekintetében. A kutatás megközelítése szerint a versenyképesség fokozása nem csupán a hivatalok normatív feladatainak jobb, hatékonyabb ellátását jelenti, hanem a tágabb értelemben felfogott lokális versenyképesség azon összetevőinek fejlesztését is, amelyek alapján nem tartoznak az önkormányzatok hatáskörébe.

A *Nemzeti identitás – lokális identitás – versenyképesség. Lokális identitások alakulása a Székelyföldi térségben: helyzetkép és fejlesztési lehetőségek* című kutatási program 2011-ben készült. A kutatás során 11 Hargita és Kovászna megyei településen végeztek terepmunkát a lokális identitás alakulására és akkori helyzetére vonatkozóan. A kutatási program többféle típusú szakmai eredményhez vezetett: (1.) a több településen végzett terepmunka eredményeinek összegzése mellett elkészült egy javaslat arra vonatkozóan is, miként lehet az egyetemi képzésbe bekapcsolni a lokális identitás jelenségek körének kutatását, (2.) készült egy javaslat azon térségi intézményi szereplők számára, amelyek/akik szerepet tudnak vállalni a lokális identitással kapcsolatos kutatások térségi fejlesztéspolitikai hasznosításában.

A *Település – Érték – Versenyképesség* kutatás a lokális identitás és turisztikai versenyképesség összefüggéseit vizsgálja a székelyföldi térségben. A programban elvégzett szakmai munka abba az irányba mutat, hogy a térségben a település desztináció menedzsmenttel (TDM) kapcsolatos tudás és praxis javítása érdekében szükség van olyan tematizációs és menedzsment jellegű szakmai munkára, amely az elérhető szakmai tudás és a térségi/helyi gyakorlat közti távolságot a térségi, helyi desztinációépítés mai helyzetéből kiindulva végzi. Az összefoglaló megjegyzésekben azt hangsúlyozzák: fontosak az intézményesített képzések, a kutatások, az elem-

zések, azonban ezek mellett a desztinációépítést mint térségi policy tevékenységet folytató munka szerepe alapvető fontosságú.

A *Közösségi identitás, társadalmi kohézió, fiatal családok* című tanulmány annak a DOMUS csoportos (ugyanazt a címet viselő) kutatásnak az eredményeit közli, amely a székelyföldi családok identitását, jövőképét, lokális társadalmi beágyazottságát vizsgálta 2014-ben. A kutatás keretében elemezték a térségi adatfelvételtől kialakított „fiatal családok” minta eredményeit, több tucat interjút készítettek fiatal családokkal és elkészült 10 esetelemzés. Összefoglalásképp megállapítják, hogy a térségben domináns családmóddal működésére alapvetően jellemző a kétirányú strukturális függőség. Az egyik tényezőcsoportot azok a szerkezeti jellemzők, intézményi és jogszabályi keretek alkotják, amelyek a tanulást, a munkaerőpiaci szerepvállalást, illetve a helyi és állami intézményekkel kapcsolatos formális és informális viszonyt alkotják, a másik tényezőcsoportot a közvetlen lokális környezetet képező szociális környezet elemei alkotják. A családok működése szempontjából nyilván a második tényezőcsoport szerepe a meghatározó – vonják le a következtetést.

Egy 2015-ben végzett DOMUS kutatás tárgya a székelyföldi térségben élő, felsőfokú képesítéssel rendelkező *fiatalok munkaerőpiaci integrációs folyamatának* elemzése. A kutatásban alkalmazott megközelítéssel arra hívják fel a figyelmet, hogy a fiatalok sikeres munkaerőpiaci integrációja vidéki térségben jóval több, mint munkahelytalálás. Javaslatuk alapján arra is célszerű figyelmet fordítani, hogy milyen módon lehet kialakítani és fenntartani a tehetséges fiatal szakemberek számára az olyan munkahelyi feltételeket, amelyek szakmai karrierlehetőséget is kínálnak, ugyanakkor ösztönzik a szakterülethez kapcsolódó társadalmi szerepvállalás formáinak kiépítését is.

A *Helyi fejlesztés és innováció* című tanulmány az MTA DOMUS Programja támogatásával 2016-ban szervezett csoportos kutatási program szakmai összefoglalója alapján készült. A program elindítását az indokolta, hogy az utóbbi években jelentős mértékben megnövekedett a székelyföldi térségben a lokális léptékű fejlesztési programok száma. A csoportos kutatási program keretében feldolgozták a témával kapcsolatos térségi kutatások anyagait, a vonatkozó szakirodalmi anyagokat, komplex esetelemzést végeztek helyi fejlesztési programokról. A tanulmányban a helyi fejlesztés térségi feltételrendszerével kapcsolatos szakmai összegzéseket mutatják be.

A kötetben közölt utolsó tanulmány a *Helyi elitek szerepe a helyi fejlesztésben* címet viseli, egy 2017-ben végzett csoportos kutatás eredményeit foglalja össze. A kutatás a székelyföldi rurális elitek esetében vizsgálta az intézményi szerepek és a személyes identitáskomponensek összefüggéseit a helyi fejlesztési gyakorlat és az

ehhez kapcsolódó narratívák kontextusában. A program keretében a helyi elitekkel készítettek interjúkat és a személyes megfigyelésen alapuló terepmunkát végeztek. Négy témakörben elemezték azt, hogy a helyi elitek esetében a helyi fejlesztési praxis vonatkozásában a hivatali szerep és a személyes identitás hogyan kapcsolódik össze. Azt tapasztalták, hogy a standard helyi fejlesztési narratíva és az intézményi/hivatali közös munka bemutatását célzó narratíva keretet teremt arra, hogy az intézményi szerepen belül a személyes identitásukat működtessék, érvényesítsék. A kutatás a helyi fejlesztés problémakörét illetően új témakörre, a helyi elitek szerepének alakulására hívta fel a figyelmet, amely megközelítési és elemzési módja révén a korábbi vizsgálatoktól eltérően a mélyebb összefüggésekre irányítja a figyelmet.